

ГЕНДЕРНА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ З УРАХУВАННЯМ РІВНІВ РОЗВИТКУ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

М.І. САВІНА

Україна, м. Київ, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Перші уявлення про мужність та жіночність, статеві відмінності, несхожі ролі, що їх виконують батько і мати, складаються в людини під час її спілкування з батьками в процесі життєдіяльності сім'ї. Все, що відбувається в сім'ї, справляє істотний вплив на ранню статеву соціалізацію дітей [5; 6]. Щоб краще зрозуміти становище двох статей в світі необхідно прослідкувати їх формування на **рівнях розвитку життєдіяльності людини**, а саме: *біологічному* (біологічні особливості, на основі яких здійснюється поділ на статі); *соціальному* (статеворольове виховання); *інтелектуальному* (усвідомлення гендерних ролей); *духовному* (усвідомлення свого життєвого призначення в ролі чоловіка/жінки).

Біологічний рівень. В світі людей, як і в більшості видів тварин, народжується приблизно однакова кількість особин обох статей (100 дівчаток на 104 хлопчиків). Еволюція ембріонів аналогічна, хоча первісний епітелій лишається нейтральним триваліший час у жіночому зародку. В результаті він довший час перебуває під впливом гормонального середовища й через те його розвиток може зазнати певних змін. Коли складається система статевих органів, виявляється, що в обох статей вона аналогічна: гормони і однієї й другої статі відносяться до однієї й тієї ж хімічної групи, а саме стеролів, і всі вони утворюються з холестерину, які й формують вторинні ознаки сами.

Соціальний рівень. Стать – перша ознака, з якою людина входить у світ і з якої починаємо розмову про будь-кого. Стать є чинником, який впливає на все подальше існування особистості в соціумі, сприймання себе та інших, відповідність чи невідповідність соціальним, гендерним нормам. Зазвичай розрізняють процес формування психологічної статі і статеву ідентифікацію. Формування психологічної статі (статева типізація) – це реальне опанування атрибутів поведінки, особливостей емоційних реакцій, установок, уявлень, пов'язаних з чоловічою чи жіночою статевою роллю. Статева ідентифікація – водночас соціальний (засвоєння хлопчиком, дівчинкою відповідних статевих соціальних ролей і пов'язаних з ними прав та обов'язків) і психологічний (усвідомлення своєї статі та психосексуальної ідентичності) процес.

Інтелектуальний рівень. Відомо, що існує тісна залежність характеру психологічного розвитку доньки чи сина від бажаності народження дитини саме цієї статі. Ставлення до статі дитини з боку батьків уже з самого її народження створює ніби особливий світ, сприятливий для розвитку за жіночим або чоловічим типом [6]. У ранньому віці для дітей обох статей значимою є мати, яка доглядає, годує, піклується. Її зв'язок з дитиною має симбіотичний характер. Приблизно в 5–6 років значення батька для дитини стає помітнішим, а в молодшому шкільному віці він стає авторитетною фігурою, особливо для хлопчиків. Матерям корисніше підтримувати незначну дистанцію з дівчатками, а батькам – з хлопчиками. Тепло матері для дитини є базою для появи в неї відчуття власної цінності, а тепло батька дає змогу дітям повірити в свої здібності. Материнська тривожність і батьківська авторитарність негативно позначаються на засвоєнні відповідних ролей. Отже, стать дитини і її роль в суспільстві визначають і біологічні і соціальні чинники, які стають підґрунтям для наступних рівнів розвитку – інтелектуального та духовного. Народжуючись, дитина відразу не усвідомлює себе жінкою чи чоловіком. Їй необхідно здійснити життєвий шлях на всіх рівнях розвитку, який відбувається завдяки побудові відносин через спілкування.

Духовний рівень. Задоволеність, або самоактуалізація, – найважливіший аспект психічного, духовного й фізичного здоров'я людини. Стать розділила нас на чоловіків та жінок, хоча ці назви і є деякою символікою, за якою приховані відмінності в досягненні свого життєвого призначення. І чоловіки, і жінки дивним чином спантеличені пошуком свого

призначення, не помічаючи, що відповідь лежить на поверхні, і не побачити її важко: ми всі різні. І перший вид відмінностей, який відразу ж впадає в око, – це статеві відмінності, відповідно, з цим пов'язані основні життєві завдання людини, і, не розуміючи цього, неможливо стати щасливим і задоволеним. Чоловік досягає задоволеності через мужність, жінка – через жіночність, і потрібно лише розібратися, що ж це таке.

Розглянемо основні відмінності між чоловіками та жінками, знання про які мають сприяти усвідомленню людиною свого життєвого призначення в якості чоловіка чи жінки. Отже, мужність і жіночність – не більше ніж інструменти, за допомогою яких особистість вирішує свої життєві завдання.

Відмінності в способах мислення. Чоловік обдумує проблему, а жінка її промовляє. Тому чоловікові потрібно просто не заважати думати самотійно, а жінці треба не заважати виговоритися. Рецепт для сімейного життя дуже простий – хочете зробити чоловіка задоволеним – не заважайте йому, хочете задовольнити жінку – поговоріть з нею.

Відмінності в способах задоволеності. Чоловік задовольняється через зовнішні досягнення, кар'єру, успіх, а жінка – через сімейні відносини. Тому чоловік, в першу чергу, повинен відчувати, що він потрібний. Йому обов'язково потрібно дати відчуття, що він дуже важливий. У цьому одна з головних причин такої великої кількості розлучень, приміром, в країнах заходу. Замість того щоб дозволити чоловікові побути героєм (ти мій герой), жінка починає з ним змагатися. І замість того щоб зустріти, прийшовши додому, визнання і славу переможця, він зустрічає останнього супротивника за день, і вся його злість (а в цьому світі доводиться насилу здобувати ресурси для підтримки життя) обрушується на улюблену дружину. Він впродовж дня контролював себе, терпів труднощі, і решту дня вже мріє про їжу і диван, і тут на його шляху встає його власна дружина. Дайте ж йому просто поїсти, відпочити, і хай він відчує себе потрібним, а потім просить чого хоче. Звинувачення, поради, докори, повчання в перші хвилини зустрічі – відчуються чоловіком як ляпаси. І якщо він достатньо часто відчуває приниження і недовіру до себе, у нього з'являється перший тривожний симптом – апатія, і якщо чоловік зупиняється, то вже надовго [3; 8].

Відмінності в життєдіяльності. Для чоловіка більш важливо, що він робить, а не з ким. А для жінки – не що вона робить, а з ким вона це робить. І обидва здійснюють помилки на своєму шляху. Це природно і не є великою проблемою для сімейного життя, але неправильне ставлення до помилок партнера може легко зруйнувати відносини, що складаються роками. Якщо ж у жінки все ж таки вийде поводитися так, що чоловік відчує себе героєм, вона зможе його контролювати. Це секрет жінок сходу. Грамотна жінка здатна створити свого чоловіка з нуля: «Чоловік в сім'ї, як порожній горщик, що в нього жінка покладе, то і витягне», – східна мудрість.

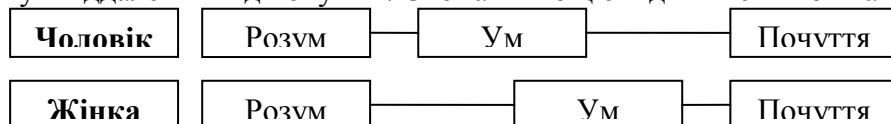
Відмінності в емоційності. Жінка набагато емоційніша чоловіка, і тому рецепт для чоловіків простий – жінці потрібне хороше спілкування. І це спілкування повинне проходити за особливими правилами. Жінці потрібно, щоб її зрозуміли, а не дали раду. Але чоловік в таких випадках часто є нечутливим. Він слухає жінку, знаходить в її словах проблему і відразу дає розв'язання і задоволений йде у своїх справах. Тому наступний рецепт достатньо складний для чоловіків: любити дружину – це любити її слухати. Це головна ознака сумісності, всі інші – вторинні. Серце жінки м'якше, і саме тому їй потрібна м'якість й спокій. Три рази на день чоловік має обійняти свою жінку. Регулярна теплота потрібна жінці, як чоловіку – регулярна їжа. Якщо ж чоловік принципово не захоче слухати жінку – вона почне шукати способи привернути його увагу, і тут чекайте всього чого хоче, жінки дуже винахідливі. З іншого боку, свідомість жінки заспокоюється, коли спокійне зовнішнє середовище: їжа, будинок, гроші. Це і є справжня психологія – знати, як розрядити обстановку, коли відносини або ситуація розжарилися [8].

На що штовхають нас відмінності. Небажання і невміння цінувати відмінності призводить до того, що нас це дратує. Здорову людину відмінності повинні радувати, а не дратувати. Лише коли ми навчимося цінувати, а отже, радіти нашим відмінностям, ми зможемо створити сім'ю по любові. Шлюб з любові – це коли я готовий відректися від своїх

зручностей заради щастя улюбленої людини. Шлюб з розрахунку – це коли я готовий відректися від щастя улюбленої людини ради своїх зручностей. Любов – це не єдність відчуттів, реакцій, поглядів і смаків. Любов – це бажання зробити іншу людину щасливою, не вимагаючи нічого натомість [3; 8].

Як бачимо, відмінностей безліч, і ми спробуємо глибше зрозуміти, в чому ж глибока психологічна причина того, що чоловіки і жінки, не дивлячись на всі свої наміри діалогу один з одним, все ж таки часто не можуть знайти спільної мови. Насправді, зміст і сенс цього питання знаходиться у неврахуванні найважливішого – природи чоловічого й жіночого. Під природою чоловічого та жіночого слід розуміти прояви маскулінності та фемінності. Існує теж андрогінний статево-рольовий тип, який поєднує високі показники маскулінності й фемінності в одному індивіді [2].

У кожної людини є «ум» та «розум» (слід зазначити, що поняття «ум» та «розум» в даному викладі були розділені і не є тотожні): «ум» – являється елементом психіки, функцією якого є первинна обробка результатів інформації, що надходить від органів чуття. Цю інформацію «ум» обробляє за принципом «прийняття-неприйняття». «Розум» теж являється елементом психіки, але він виконує дещо іншу функцію – він перевіряє інформацію, що надходить від почуттів на предмет її «потрібності-непотрібності», і дає сигнал «уму», як чинити. Щодо чоловіків та жінок, то їхні принципові відмінності полягають в розміщенні «ума» – у жінок він знаходиться ближче до почуттів, а в чоловіків, ближче до розуму і віддалений від почуттів. Схематично цю відмінність можна представити так [1]:

Жіночий ум, таким чином, зазнає сильного впливу почуттів і стає емоційним, тобто починає мислити емоціями, а чоловічий ум потрапляє під вплив розуму, і набуває логічної природи, тобто починає мислити аргументами. Таким чином, саме ці суттєві відмінності й спричиняють факт нерозуміння представників протилежних статей. Для жінок важливими є емоції та увага, а також необхідність вираження своїх переживань та почуттів. Натомість, для чоловіків на першому місці знаходиться сенс того, що відбувається, тобто все повинно бути аргументовано і виправдано, в іншому випадку, навіщо взагалі щось робити.

Кожна особистість має діяти згідно тієї ролі, яку їй надано в житті – роль чоловіка або жінки. Існують дві основні якості, які має розвинути у себе чоловік: контроль почуттів і турбота про інших. Контроль почуттів полягає в тому, що чоловік не слідує за своїми бажаннями, а перевіряє їх через призму розуму і вирішує їхню доцільність. Але це не означає, що чоловік не проявляє почуттів, він лише не надає їм провідної ролі у життєдіяльності. Контроль почуттів необхідний для набуття гармонії і цілісності особистості і дає змогу накопичувати внутрішню силу, яку чоловік має витратити на соціальні досягнення. Тобто, чоловіку дається певне завдання в житті, і саме для його виконання ум чоловіка відірваний від почуттів і наближений до розуму, що дає змогу чоловіку сконцентруватися на досягненні цілі, а не йти на поводу безкінечних бажань – в іншому випадку у нього буде накопичуватися незадоволення своїм положенням, життям загалом, і таким чином, ближче до середнього віку, у чоловіка частіше стане виникати почуття пустки. Так виникає поширена сьогодні криза середнього віку у чоловіків. У чоловіка в житті є три обов'язки: 1) він дає матеріальний захист сім'ї, тобто забезпечує сім'ю і підтримує її; 2) дає емоційний захист дружині, вислуховує її і дає можливість їй проявити свої почуття та емоції; 3) має встановити правильні принципи життя сім'ї. Отже, якщо чоловік буде виявляти підтримку і заступництво іншим, він буде мати велике почуття радості та ентузіазму.

Що стосується жіночих, фемінних, якостей, то існують дві основні – цнотливість і терпіння. Синонім цнотливості – це вірність [1; 7]. Цнотлива, вірна, жінка віддана своєму чоловікові і ним пишається. Якщо жінка цнотлива, вірна, то все найсприятливіше прийде до неї. Потрібно пам'ятати, що якщо людина житиме в гармонії із законами світотворення, до

неї природнім чином приходить все, до чого вона прагне. Також потрібно зазначити, що потенціал енергії, яку накопичує жінка, будучи вірною чоловіку, також дає силу і йому. Фактів з історії безліч, коли чоловіки досягали успіхів та повагу в суспільстві саме завдяки сильним і вірним їм жінкам. Інша важлива якість жінок – це м'якість та терпіння. Такі, здавалося б непривабливі в сучасному суспільстві якості, можуть дати силу жінці і можливість жити в гармонії із собою і оточенням. Якщо жінка проявляє турботу і увагу чоловікові, цікавиться його справами і пом'якшує його грубий характер, вона тим самим викликає у чоловіка почуття подяки і вдячності, і таким чином, у чоловіка виникає спонтанне бажання турбуватися про свою дружину. Натомість, більшість сучасних жінок констатує протилежне [4], що дає можливість і підстави замислитись їм про тип своєї поведінки відносно чоловіків. Іншими словами, якщо жінка досягає успіхів у зовнішньому світі – роботі, кар'єрі, і не реалізує себе як дружина, або, скажімо, як та, що проявляє турботу, вона буде почувати свою внутрішню незахищеність.

Сучасним жінкам і чоловікам справді є дуже важливим знайти внутрішню гармонію через гармонію взаємного діалогу. Чоловік і жінка є рівними особистостями, і ця рівність полягає в тому, що кожен з них допомагає набутти внутрішню цілісність і гармонію, вони мають навчитися розвивати у себе в гармонії як маскулітні, так і фемінні якості. Якщо чоловіки і жінки поважають особливості природи один одного і прагнуть щиро допомагати один одному, то з плином часу вони відчують повну рівність. Вони будуть вдячні і цінуватимуть свої відносини, і бажання експлуатувати один одного покине їхнє серце, а замість цього з'явиться справжнє й глибоке почуття любові [1]. Таким чином, розуміючи природу відмінностей між чоловічими та жіночими ролями у суспільстві, ми можемо легко, маючи відповідні знання, будувати гармонійні відносини в родині, виховувати дітей та досягнути щастя.

Література:

1. Гадецкий О. Законы судьбы, или Три шага к успеху и счастью / О. Гадецкий. – Саратов: Психология Третьего Тысячелетия, 2010. – 348 с.
2. Говорун Т.В. Соціалізація статі та сексуальності: Монографія / Т.В. Говорун. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001.
3. Рузов В.О. Семейная нектарология / В.О. Рузов. – М.: Философская книга, 2007. – 150 с.
4. Синдром «эмоционального холода» в межличностных отношениях: аддиктивный контекст / Вісн. Харків. ун-ту: Сер. «Психологія». – Х., 2007. – С. 115-119.
5. Столин В.В. Семья как объект психологической диагностики и неврачебной психотерапии / В.В. Столин // Семья и формирование личности. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1981. – С. 26–38.
6. Титаренко Т.М. Хлопчики і дівчатка: психологічне становлення індивідуальності / Т.М. Титаренко. – К., 1989. – 48 с.
7. Торсунов О.Г. Воспитание детей / О.Г. Торсунов. – М.: Веда пресс, 2000. – 56 с.
8. Торсунов О.Г. Законы счастливой семейной жизни / О.Г.Торсунов. – М.: Ведабук, 2006.– 150 с.